

BAKA L. Patrik

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Komárom, Szlovákia
baka.l.patrik@gmail.com

AZ ARCHAİKUS, A VULGÁRIS
ÉS A POPKULTURÁLIS IRODALMI NYELV
METSZÉSPONTJÁBAN

Husztli Gergely: Mesteralvók hajnala

At the intersection of archaic, vulgar and pop cultural
literary language

Gergely Husztli: Mesteralvók hajnala (Master-sleepers' Dawn)

Tačka u kojoj se susreću arhaizam, vulgarnost
i pop kultura u književnom izražavanju Gergelja Hustlija
(*Zora spavalica*)

Jelen dolgozat Husztli Gergely *Mesteralvók hajnala* című regényének szövegközeli elemzésére vállalkozik. Tanulmányunkat három szakaszra bontjuk, melyek közül az első a kortárs ifjúsági irodalom sarkalatos kérdéssírányai felől közelít a regényhez, különösen a tabumentes, naturalista ábrázolásmódot állítva előtérbe. A második rész fókuszában a mű világepítése áll, valamint a narratíva azon társadalompolitikai tendenciáinak taglalása, melyek a mi valóságunkkal is párhuzamba állíthatók. Végül a regény poétikai megoldásaira térünk ki, különös tekintettel a karakterhorizontok nyelvi sajátosságaira, a vallomásszerúségre, az autoreferencialitás megjelenési módjaira, mindvégig odafigyelünk azonban a más kortárs alkotásokhoz fűződő kapcsolódási pontokra is.

Kulcsszavak: young adult irodalom, világepítés, tabudöntés, szakralitás, autoreferencialitás

Bevezetés

Amíg a történelem „nagy narratíváit” olvasva koronként egy egységesnek tetsző – vagy legalábbis a történetírók közbenjárásával azzá tett – világkép bontakozik ki előttünk, Ady már a XX. század elején a „minden egész eltörött” tapasztalatával szembesült és szembesített. Azóta több mint száz év telt el, s az ideológiák, kultúrák és hitrendszerek újbóli és megint újbóli találkozása, ütközése, újak születése révén ez a töredezettség csak tovább erősödött. Világépítő stratégiái révén a spekulatív fikció lehetőséget ad bizonyos különbségek totalizálására akár úgy is, hogy más-más univerzumok/történelmi korok embereit helyezi egymás mellé, akik markánsan eltérő hátterük okán bizonyosan nagyon másként, mégis lehet, ugyanazokra a kérdésekre keresik a választ. Mi mozgatja az embert? Minden érában valami más, esetleg ugyanaz? Van még helye a hitnek a világban, s régebben tényleg olyan kikezdhetetlen volt a pozíciója? Emberség és bűn kereteit mindig megfelelően húzza meg a hagyomány?

Ezekre a kérdésekre is keresi a választ Huszti Gergely *Mesteralvók hajnala* (Huszti 2019) című regénye¹, ami a fent emlegetett sokszínűséget három radikálisan eltérő karakterhorizont és poétika által érzékelteti. Duplafedeles mű, hiszen felnőtt és fiatal szempontjából is szemlélődik, s mivel mindezt vallo-másszerűen, E/1-ben teszi, elősegíti a másik pozíciójába való behelyezkedést, annak megértését is. Ifjúsági regény, de nem finomkodik az olvasójával. Az élet árnyoldalait látszólag egy idegen világ/kor keretei közt mutatja meg, azok érdemben mégsem különböznek a sajátunk kihívásaitól.

A gyakorló pályán túl

Lovász Andrea a kortárs ifjúsági irodalom tendenciáit elemezve fogalmazza meg azon kételyeit, melyek szerint a problémacentrikus művek nem kizárólag egy probléma leküzdésében játszhatnak szerepet, de – kvázi célt tévesztve – akár annak előnytelen felnagyításához is hozzájárulhatnak. Továbbá a tabumentesítés iránti túlzott aktivizmus magával hozhatja az egyes alkotások alkalmazott irodalmi státuszba való visszatérését, ami pedig ismételten felvetheti az ifjúsági/young adult irodalom irodalmiságát, esztétikai igényességét firtató kérdéseket. „[A] tabutémák marginalizálásának vagy éppen ignorálásának megszűnése kötelező módon túldimenzionálást is jelent? [...] Holott, ha van/kell legyen bármilyen pszichológiai, pedagógiai szándék e művek mögött, akkor talán az

¹ Azóta a duológia második része is megjelent, *Mesteralvók viadala* címmel (Huszti 2020).

lehetne, hogy a sokszínűség jó, pontosabban az, hogy a másság természetes” (Lovász 2017, 252–253).

Huszi Gergely kötetének egyik fontos erénye, hogy komolyan veszi olvasóját. Komolyan a tekintetben is, hogy túllép azon szükségérzeten, hogy bizonyos (kényes) témákat óvatosan, körülményesen, ezáltal esetleg túldimenzionálva járjon körül. Szereplői közül egy sem ideális, harmonikus környezetből érkezik, mégsem a nehézségek határozzák meg működésüket, inkább az, hogy ezeket megtanulták a helyükön kezelni. Miló családját elhagyta az apjuk, s bár fájjalja, hogy a férfi még a születésnapjáról is megfélekedzik, gondolatai forgatagában egy-egy sornál nem szentel neki többet. Kissé zavarja anyjának új párja, s egyáltalán, hogy betölti valaki ezt a szerepet, de a pótapa-jelölttel mégis nagyságrendekkel többet foglalkozik, a férfival szembeni saját túlkapásait pedig újraértékeli. Tudatában van, hogy nem ő, hanem gazdag barátja a társaság vezéregyénisége, evégett mégsem az ellenségeskedést helyezi előtérbe, de a maga pozíciójának korrekt betöltését. A hitbuzgó Admira (korábbi nevén a 224-es nővér) büszke magára, hogy be tudja tartani rendje szigorú reguláját. Nem a kitörésen, a szűk lélettéren tűnődik, hanem azon, hogy az adott keretek között minél jobban teljesítsen. Kételyei csak akkor támadnak, amikor aránytalan büntetést kap és bizalmatlansággal szembesül, noha soha nem adott okot erre; „számára a történet megélése az önfelismerés útja is lesz” (Hutvágner 2020). A karakter és közegének eredőiként *A rózsza neve* említhető Umberto Ecótól, valamint Robert Merle munkái és Szabó Magda *Abigélje* (Poós 2020). Az alkoholfüggő, nem épp hűségéről ismert, csalásra és eretnekségre is hajlamos Vulgarus Pokk felnőtt horizontja nem azt a célt szolgálja, hogy az iméntiek révén direkt módon a kerülendő antihős mintapéldája legyen, hanem épp a többretegű emberé. Az övéiért, városáért való hajthatatlan ténykedése, bátorsága, hogy akár becstelenségekre is hajlandó a célért, nem engedi egy irányba billenni a szereplő mérlegét; ennek ellenére hibáit ugyanúgy azonosítani, értékelni fogja az olvasó. A *Mesteralvók hajnala* leginkább Vulgarus alakja révén szembesít a sokat látott, sokat vétett ember típusával, aki bár „végigcsörtet a cselekményen” (Hutvágner 2020), mégsem nélkülözi a jobba válás lehetőségét.

A testiség, a szexuális irányultság és a nemi identitás kérdése, valamint annak dilemmái, az alávetettség, a rabszolgaság, az erőszak vagy épp a pedofília mind a világ természetes részeiként vannak jelen a történetben. Természetesként abban az értelemben, hogy a regény tematizálja őket, a szereplők számára nem ismeretlenek, ilyenformán pedig e témák kikerültek a tabuk égíse alól. Ezek adják azonban a leküzdendő akadályok legjavát: Admirának ilyen a testi vonzalommal, Milónak az idegenséggel és az erőszakkal, Vulgarusnak pedig az elnyomással

és a hatalmi visszaéléssel való szembesülés. A késő középkort idéző környezet, mely a cselekmény legjavának színteréül szolgál, ideális keretet ad a világ kegyetlenségeinek naturalista ábrázolásához, legyen szó betegségről, háborúról, rabszolgaviadalokról, börtönrabságról, esetleg öngyilkos merényletekről.

„És ahogy a műfaj angol elnevezése is mutatja (*young adult*: fiatal felnőtt), ezek a szövegek azért is vonzzák a felnőtt olvasókat (is), mert a célcsoportra úgy tekintenek, mint felnőttre. [...] Alig néhány ifjúsági regényünkről mondható el, hogy ténylegesen figyelembe venné a célcsoportját” (Nagy 2012) – konstataulta Nagy Boldizsár a 2010-es évek elején a hazai ifjúsági irodalom helyzetét. A fentiek alapján mára az általa is felsorolt ellenpéldák közé sorakoznak be Huszti Gergely regényei is.

Ezt erősíti, hogy azon megközelítések, melyeket Mészáros Márton kínál a kortárs *young adult* irodalom műveinek értelmezéséhez, maradéktalanul alkalmazhatók a *Mesteralkók hajnala* esetében is. Szerinte a YA „a »hagyományos« irodalomhoz képest sokkal inkább építkezik a *populáris kultúra*, sőt a *trashkultúra* elemeire [...], nem annyira *intertextuális* mint inkább *intermediális* kapcsolódások szervezik [...], [valamint] az evidencia értelmében fordul szembe azzal a kittleri elvárással, mely szerint a magas irodalom egyetlen biztos ismérve a megfilmeshetetlenség, azaz ebben az értelemben *nem* »magas irodalomként« határozza meg önmagát” (Mészáros 2017, 298).

A regény már csak műfaját tekintve is a populáris kultúra, azon belül pedig a spekulatív fikció horizontjába illeszkedik, hiszen YA és kalandregény jellege mellett mindenekelőtt fantasyként határozható meg, a Farah Mendlesohn általi osztályozás szerint pedig a *portal-quest* (Mendlesohn 2008) berkein belül helyezhető el. „A portál-keresés során egy fantasztikus világba kapunk meghívást” (Hegedűs 2012, 11) – írja a típus kapcsán a zsáner magyar teoretikusa, Hegedűs Orsolya, jóllehet a *Mesteralkók hajnala* csak részlegesen villantja fel a fantasy műfaj sajátosságait. A portált magát a Salgótarjától nem messzi somlyóbányai viadukton helyezi el az alkotó – hőseink egy kódolt spam-üzenet révén szereznek róla tudomást –, ami főként azért izgalmas, mert a vasbeton hidat a mi valóságunkban betemették, a regényben azonban egy ismeretlen világba vezet át. Utóbbi alternatív középkorszerű környezetével valóban idézi a fantasy általánosnak mondható közegét, ellenben nem sorakoztat fel garmadával a mitológiai lényekhez hasonlatos figurákat, sőt a gyíkembernek tételezett Humbabáról is hamar kiderül, hogy egy halálos bőrbetegségben szenved. Vulgarus alábbi szavai ugyancsak a „realisztikus fantasy”-jellegét erősítik, a példák révén azonban a szöveg Rowling *Harry Potter*-szériája előtt is tiszteleg: „A szóbeszédeket én is hallottam; bár sok csodás dologról beszélnek a népek,

mégsem láttam még háromfejű kutyát, sikító növényi gumót vagy ezerfogú sárkánygyíkot. Attól még, hogy szó van rá, még nem lesz igaz is egyben” (Huszi 2019, 69–70). A mágia nem természetes tartozéka a Gardella-völgyi városok mindennapjainak, s ha valamilyen formában mégis megjelenik, úgy az univerzum szakralitásához lesz köthető.

Mészáros második tézisének megfelelően a szöveg valóban inkább dolgozik intermediális utaláshálóval, mintsem intertextuálissal. Ennek alapja a mi valóságunkból kiinduló Miló karakterhorizontja, aki saját élményeit rendre a popkultúra különböző mediális környezetekből származó teljesítményeinek, filmeknek, sorozatoknak, számítógépes játékoknak jól ismert mozzanataihoz hasonlítja, konkrét címeket emelve be.

A rendkívül dinamikus cselekmény, a fejezetek nézőpont/szereplőváltásai mint vágások, a párbeszéd dominanciája, a sűrítésre-törekvés, a cliffhanger-szerű fejezetvégek, a szürkegépek lekottázott dala (vö. Huszi 2019, 82) – ami hasonlóképp ível át a történeten, mint a fecsegőposztátáé az *Éhezők viadala* filmadaptációiban – mind az audiovizuális médium sajátosságait idézik. A három narrátor rendkívül eltérő elbeszélésmódja, nyelvi regisztere ugyancsak nem gátja a filmszerűségnek – hiszen dialógusaik éppúgy hordozzák e sajátosságokat –, amiként visszaemlékezéseik sem, melyek kurzív szedése mintha csak másféle kameratechnikát/színkezelést helyettesítene. A *Mesteralkók* tehát vállaltan nem magasirodalom – kittleri értelemben legalábbis, hiszen a filmszerűség az egyik lényegi poétikai jellemzője. Fent elemzett eljárásai révén pedig olyan, a magyar YA kánon tekintetében kardinális művekkel kerül egy csoportba, mint Totth Benedek *Holtversenye* vagy Sepsi László *Ördögcsapása*, melyek már nem a „felnőtt irodalom” gyakorló pályájaként, de méltó párjaként kezelik az ifjúsági irodalmat.

Ereklyék és autokraták világa

Nagy Boldizsár korábban hivatkozott munkájában a magyar YA fontos mérföldköveként hivatkozik Lakatos István *Dobozvárosára* is. Ugyanígy tesz Szekeres Nikoletta, aki szerint Lakatos „saját világot teremt, egyedi perspektívával és rafinált narrációval használja ki a populáris kultúrával kevert irodalom lehetőségeit, miközben a transzcendens kérdésektől sem riad vissza” (Szekeres 2017, 268). Megállapításaival Szekeres mintha csak Huszi műveit is elemezné.

A *Mesteralkók* hajnalának világépítése alapvetően két pólus, a világi és a szakrális kettősségében írható le, melyekhez karakterhorizontokat is hozzárendelhetünk: az előbbihez Vulgarus Pokkot, az utóbbihoz pedig Admirát. Ezt

látszik erősíteni a két név latin nyelv felőli felfejtése, amit az is indokol, hogy a fantasztikus világ kultúrája nagyban idézi a mi valóságunk késő középkorának sajátosságait (hadviselés, ünnepélyek, hitvilág, kódex/fóliánsmásolás stb.), valamint az, hogy szakrális nyelvként is a latin egy sajátos variánsát használják. A Vulgarus eredőjeként a *vulgaris* melléknév tüntethető fel, melynek jelentése „mindennapi”, „közönséges”, ami nemcsak, hogy magába sűríti Pockk működésmódjának lényegét, de szöges ellentétben áll az *admirabilis* latin melléknévvel is, mely utóbbi „csodálatos”-at, „bámulatos”-at jelent (Steinmacher 2019). E tulajdonság érthető Admira elkötelezettségére rendje és hitvallása iránt, leginkább viszont azon képességeire, melyekről a mű végén tesz tanúbizonyságot. A nevek kezdőbetűi továbbá, a „V” és az „A” vertikálisan ugyancsak egymás ellenpontjai. Fontos azonban megjegyezni, hogy a két pólus elválaszthatatlan is egymástól, amiként Admira Vulgarustól, hiszen már az első kötetben nehezen ignorálható utalások szerepelnek arra vonatkozóan, hogy az árva Admira valójában Pockk egy szürkegémmelel (az „odaát” apácai) folytatott viszonyának gyümölcse, akiről persze senki nem tud, maga pedig éppúgy szürkegémként, egy rendházban nevelkedett. A lányt az eredete egyfelől tehát „lehúzza” – mint maga is utal rá, a léte az anyja bűnének eredménye (vö. Huszti 2019, 280–281) –, apjától öröklött állhatatossága azonban kulcsfontosságúnak bizonyul saját feladata elvégzésében és a hit védelmében (vö. Huszti 2019, 239). A történelem tapasztalatai szerint a hit legerősebb megszilárdítója egyébként is a bűn, például a külső hatalmak – hitetlenek – miatt elszenvedett üldöztetés és mártírium, amit a prófétáknak kellett kiállniuk eszméjük védelmében. Admira és Vulgarus szemszöge mint a másik univerzum két pólusa helyezhetők végül szembe az idegen Milán pozíciójával, aki egy egészen más valóságot képvisel. Nevének eredője túl általános tulajdonságot takar: *kedves* (a szláv eredetű Milan megfelelője), ami bár könnyen egyeztethető a jellemével, érdekesebb viszont a fiú pozíciója. A maga világában – „ideát” – egy átlagos képességű gimnazista, aki főként a programozásban jeleskedik, ám a „portálon” átlépve az Admirához hasonló csodás képességekre tesz szert, azon az egyen túl is, ami az olvasó előtt már a kezdetektől összeköti a két karaktert, nevezetesen, hogy egyikük sem képes aludni. Miló innen nézve egyfajta hidat képez Vulgarus és Admira viszonylatában.

Pockk nem pusztán korábban említett tulajdonságai miatt számít „közönségesnek”, de az általa bejárt út miatt is, ami a világ sötét helyein, sötét ügyleteken át vezet. Nem az ún. nagyok játszmájának szereplője, Dakorleon cellariusaként, azaz étkeztetési, pincemestereként mégis az a célja, hogy hatást gyakoroljon rá. A regényben a Gardella-folyóvölgy városai között haderejét tekintve eleve

legerősebb Korhos arra törekszik, hogy egy nyugaton készülődő, új ellenség rémképeire hivatkozva akár kéretlenül is kiterjessze védnökségét a környék városaira. A poliszok és vezetőik közül sok tárt karokkal fogadja/fogadná a biztonságot ígérő megszállókat. Így van ezzel a borászatáról híres Dakorleon városmestere is, aki származását tekintve is Korhoshoz kötődik. Vulgarus ellenben poliszja függetlenségét látja az egyetlen járható útnak, ezért a korhosi hadak behívása helyett – amire városmestere kéri – egy, a családja birtokába jutott ereklyét, egy mesteralvó bordacsontját próbálja meg értékesíteni, hogy az így befolyt összegből saját zsoldoshadsereggel térhessen vissza városa védelmére. Pokk vállalkozása számos kacskaringót tesz, alvilági látogatásokon, megrendezett rabszolgaviadalon, szerencsésen túlélte terrorista merényleteken vezet végig (vö. Huszti 2019, 178) – mely utóbbiakat persze a nyugati ellenséghez kötnek, s talán szerveznek meg az érdekeltek (vö. Huszti 2019, 298) –, hogy végül a történelmi igazságot saját szájjuk szerint megőrkítő fóliánsmásolók városába érve, az üzlet megkötése után fusson zátonyra.

A világ, másként a *megatextus* (Stemler 2003, 6–7, 11) kontúrjai a hősök utazása közben, valamint hagyományaikra vonatkozó utalásaik révén rajzolódnak ki az olvasó előtt. Az univerzum Keserű József által horizontális értelemben felfogott, térbeli *kiterjedésének* érzékeltetése lényeges hozománya „az út toposzának: ennek köszönhetőnek ismerjük meg a fikcionált világ földrajzi arculatát” (Keserű 2015, 131). A kötet elején szereplő térkép városainak legjavát Vulgarus révén járjuk be, s általa lepleződik le az is, hogy az univerzum fogaskerekeit mindenekelőtt a hazugság, az intrika, az önös érdekek érvényesítése hajtja, Martin *A tűz és jég dala*-ciklusának legaljasabb hagyományait idézve. A nagyok játékának szereplői persze leleplezik magukat: a fóliánsmásolók ura maga vall a történelem meghamisításáról (vö. Huszti 2019, 200–201), az eretnokség vádjával meggyanúsított Vulgarus fölött ítélkező főbíró pedig az önkényuralmi rendszerek típusfigurájaként szlalomozik a törvények kiskapui közt, miközben életet halálra, halált életre változtat (vö. Huszti 2019, 274–276). Huszti a valóságnak is görbe tükröt állítva szembesít ezen jelenségekkel, de mindezt korántsem tolakodóan, hanem ügyes távolságtartással teszi, és „elbeszélői jellemét hívja segítségül ahhoz, hogy ezek a gondolatok ne váljanak didaktikussá” (Próza Nostra 2020).

Vulgarus útja azt is jelzi, a világ mennyire eltávolodott korábbi pályájától. Noha a korhosiak Pokkot szentségtörés vádjával ítélik el, ez is csak álszentségük jelölője: a poliszok legszentebb ünnepéből, az Éberünnepből ugyanis szakrális szertartás helyett jószerével városi mulatságot rendeztek, s az uralkodó is a világi, militarista célokat jelöli meg az új jövő zálogaiként a hit tanítá-

sai helyett (vö. Huszti 2019, 298–299). Utóbbi pozíciója a rendházakon és az árnyékba vonult, merényletekre is nyitott ludovikánus gyülekezeten kívül tehát nagyban meggyengült... amíg az egek meg nem nyílnak a mesteralvók felemelkedő csontjai előtt, újraszűlyözve a világi és a szakrális pólusok mentén korábban beállt rendet.

Amellett, hogy az „odaát” univerzumának fantasztikuma egybemontírozódik a szakralitással, a hit kulcsösszeteveői kapcsán elmondható, hogy a középkori katolicizmus bizonyos elemeit idézik. A regény címében is szereplő mesteralvók a másik világ alternatív szentjei, akiknek eredendően az volt a szerepük, hogy átvállalták az alvás terhét az emberektől. Mindez azonban a távoli „aranykorban”, a legendává lett múltban történt, s csak a szereplők utalásai révén szerzünk tudomást a világ e mélységeiről. „A *mélység* ebben az összefüggésben időbeli mélységet jelent. Az ábrázolt világnak ugyanis gyakran saját (és természetesen fiktív) történelme van, s ez a történelem lépten-nyomon átszivárog az elbeszélés jelenébe” (Keserű 2015, 132). Miután a mesteralvók meghaltak, csontjaik pedig ereklyékké váltak, lassan az alvás kényszere – Admira szavaival „az eredendő bűn miatt kirótt álomtalan álom” (Huszti 2019, 34) – is visszatért az emberek közé. Az idő múlásával bár a kultusz és a hit is háttérbe szorultak, a hagyományok és az ünnepek a regény jelenében továbbra is hozzájuk kötődnek. A mesteralvókra – főként maradványaik révén – az egyes városok amolyan égi védnökökként (védőszentekként?) tekintenek. A szürkegemekéhez hasonló rendek maradtak a hit fő őrei, akik a betegápolás mellett a mesteralvó-maradványok őrzőinek is számítanak. Csontcsipkézőknek is nevezik őket, mivel a nővérek készítik azokat az ékes csipkeöltözeteket, amelyeket a csontokra öltenek Éberünnepekor. A ludovikánusok szerint azonban a felhők fölötti, senki által nem ismert Tamarislán városában él még egy mesteralvó, Ludovik mester, aki megoldást kínálhat a felbolydult világ kihívásaira... jóllehet, a célt elérve hőseink mégis valami olyasmiben találják meg azt, ami a kezdetektől és egy karnyújtásnyinál is közelebb volt tőlük.

A világi szereplők hittel kapcsolatos megszólalásmódja tehát bár elég szkeptikus, maguk is továbbadják az olyan históriákat, amelyek például Lupa Void városához kötődnek, mely utóbbi a helyi mesteralvó csontjainak elpusztítása után lett az örület vidéke, lakói pedig egymás mészárosai. Nem mellékes, hogy a város táján nyílik Miló portáljának hídfője is, aki viszont kideríti, hogy a tébolyban kulcsszerepet játszhatott egy molász nevű, a térségben bányászott és drokként fogyasztott anyag is. Tulajdonságai közül a legszembetűnőbb az, hogy a test bomlása után is képes életben tartani a tudatot, túlzásba vitt kitermelése azonban úgy hatott a környezetre és az ottlakókra, mint a radioaktív

sugárzás (vö. Huszti 2019, 208–210). Milán tapasztalatai ilyenformán tovább erősítik az első kötet szövegterét végig jellemző dilemmát: a mesteralvók – s velük a hit, a természetfeletti, a szakralitás – ereje pusztán legenda vagy maga a valóság? Steinmacher Kornélia Nóra olvasata szerint Huszti univerzumában „[a] földi emberek túlvilágról való ismeretei töredékesek, de kérdés, hogy ez a tudás, amely a mesteralvók múltbéli kinyilatkoztatásain, a kollektív emlékezeten alapul, mennyire megbízható, amikor a jelenben olyan zavaró dolgok esnek meg, [melyek] mindezzel egyre kevésbé összeegyeztethetőek” (Steinmacher 2019). A kétely még a kötet végjátékában is uralja Vulgarus gondolatait: „Nem jutok dűlőre, vajon hitünk megingott vagy megerősítést nyert az imént, midőn mesteralvóink csontja az égbe távozott” (Huszti 2019, 328). A természetfeletti valóságosságát firtató kérdésre és dilemmára ilyenformán bár érkezik valamilyen válasz (s a folytatásban kifejtés), a hit védelmében pedig a tékozló Pokk, a halálos beteg Humbaba és a nemi identitását tekintve is izgalmas karakternek számító Fáta is felsorakoznak, a legfontosabb mégis az lesz, hogy ösztöngésükre a befogadó is megpróbálja majd körvonalazni a maga választát.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a *Mesteralvók hajnala* a politikai mozgatórugók tekintetében egy olyan univerzumot vázol, ami egy militaristává lett városállam csapdájába esik. A hatalomvágy tehát itt is a kiegyensúlyozott partneri kapcsolatok fölébe kerül, eszköze pedig a fenyegetettségérzet plántálása lesz. A figyelem egy idegenre, távolira, ismeretlenre való ráirányítása avégett, hogy Korhos saját tényleges törekvései árnyékban maradjanak. Ez a minta átível korok és világok között is, s éppolyan közös elemük lesz, mint az ember lényének egyéb árnyoldalai, szenvedélyei, intrikája és egoizmusa. Utóbbiakat persze itt is olyan tulajdonságai ellensúlyozzák, mint az állhatatosság, az egymás iránti elköteleződés – de a hit is. Nem föltétlenül a fölérendelt hatalmakban, hanem például a jó, másokat nem ellehetetlenítő, de szolgáló célban. A regény görbe tükröt állít a középkori kereszténység ereklyeimádatának, valamint a vallási örületnek is, azt azonban, hogy a hitnek kardinális szerepe van az emberi világ mozgatórugói közt, nemhogy nem cáfolja, hanem maga is ennek egy fontos igazolója. Amint a szerző fogalmaz, szereplői „egy olyan »korba« vannak elhelyezve, amely mocskos és magasztos, ez a két dolog határozza meg számomra ezt a világot” (Vass 2019).

Karakterhorizontok regénypoétikája

A *Mesteralvók hajnala* három, fejezetenként folyamatosan cserélődő szereplői nézőpontot váltogat: Admiráét, Vulgarus Pokkét és Milóét. E három egymás-

hoz fűződő viszonyáról mint karakterviszonyról már beszéltünk, a regénypoétika kardinális eleme azonban a három főhős radikálisan eltérő megszólalásmódja. Utóbbi végig jellemzője a hozzájuk tartozó fejezeteknek, hiszen azokban mindegyikük vallomásszerűen, mint homodiegetikus, korlátozott tudású narrátor szólal meg. Bizonyos tekintetben mindhármuké mesterséges nyelvnek tűnik, az pedig mindenekelőtt a befogadó függvénye, hogy melyikkel tud leginkább azonosulni.

Admira nyelve számít a leginkább archaizálónak, amit a fiktív világ felől nézve az indokol, hogy a lány egy zárdában élte le korábbi életét, ahol az egyedüli olvasmányokat a szent tekercek jelentették. A rózsafüzér, a penitencia, a dormitórium, az ispotály vagy épp a diakonissza természetes elemei a szóképzetének, ami ugyancsak bizonyítja az imaginárius rend keresztény alapokon álló megszerkesztettségét. Admira barokkos hosszúmondatokkal dolgozik, a különböző látványok ábrázolásakor igen érzékletesen, gazdag képiséggel fogalmaz, s gyakran használ megszemélyesítést is, talán épp annak kifejezéseként, hogy a körülötte lévő világra is mint egy élő, a túlvilági hatalmak által megszerkesztett/vezérelt entitásra tekint.

[R]endházunk léket kapott hajóként süllyed bele a sárba. [...] A csillagok jó szövetségeseim: egy setét felleget húznak magukra takarónak. [...] Átsuhanok az ajtón, majd kelengyémet még szorosabban szívemhez szorítva, fél kézzel a falnak támaszkodva lépdelek lefelé a csigavonalban ereszkedő lépcsőn. – Majd később, a haldoklók kapcsán: – Lelkük már az orsón felcsavarva várja, hogy a mesterek kipörögni engedjék (Husztai 2019, 8–11, 60).

Amellett, hogy a csigavonalban történő előrehaladás s az élet mint orsóra tekert fonal önreflexiókként a barokkos szövegszervezés jelölői is, általánosan kijelenthető, hogy a kortárs nyelvhasználat viszonylatában a három közül Admira megszólalásmódja számít a leginkább távolinak. A szerző szavaival élve az ő esetében „olyan nyelvezetet lehetett használni, ami a mai prózáírásban már talán kevésbé divatos, vagy egyszerűen kevésbé használt. [...] Rengeteg hasonlatot, metaforát, metonímiát bele lehetett sűríteni, azt sugallva, hogy ezek az emberek még így gondolkodnak a világról” (Vass 2019).

Vulgarus megszólalásmódja sokkal kevésbé díszítő, hasonlatai pedig korántsem olyan magasztosak, mint az Admiráéi. Ebből is adódik, hogy az ő nyelve áll a legközelebb a köznyelvhez, poétikailag pedig a kedélyes bölcselkedés (Uzseka 2019) és a cinikus hangvétel között lavírozik. „Vurm valóságos jótét lélek, noha egyszerű mint egy fapecek, és ha a butaságnak katedrális állíta-

nának, bizonyosan ő mondaná benne az első fohászt a híveknek” – mondja a 93. oldalon. Vulgarizmusok – e fogalom etimológiájára nézve persze joggal beszélhetnénk akár önreflexióról is – főként nála tűnnek föl (vö. pl. Huszti 2019, 245, 248), s az ő beszédmódja a leginkább naturalista is. Ahogy Admira és Vulgarus párosa korábban a Gardella-völgy univerzumának szakrális és világi pólusait képviselte, nyelvük is kijelölheti az „odaát” használatos megszólalás-módok skáláját, hiszen „kettejük közt a nyelvbéli sajátosságok úgy válnak szét, ahogy a szakrális és világi/vulgáris késő középkori-barokk irodalmi nyelvben” (Steinmacher 2019).

Miló megszólalásmódja a pozíciójához hasonlóan éppúgy az előző kettő ellenpontja, hiszen az „ideát” technicizált, anglicizmusokban és idegen szavakban, valamint becézésekben gazdag tinédzserszlengetté működteti. „Épp csak betolom a zsemlét, mire nyílik az ajtó és anya botorkál ki paplanszemekkel. [...] Feldobom a happy family mosolyomat[.] – Aztán kicsit később: – [K]irombolok a folyosóra [...], majd ráküldök tizenöt random emoji” (Huszti 2019, 19, 22).

Nyelvének része a már említett popkultúra-fókuszú, intermediális utalásháló is, ami éppolyan fontos a fiú hasonlatalkotásának tekintetében, mint a gamer-attitűd. A teljesség igénye nélkül említésre kerül *A Gyűrűk Ura*, a *World of Warcraft* (szigorúan WoW-ként), Hannibal Lecter és James Bond alakja, Stephen King, Stanley Kubrick és David Lynch művészete, stb.

Milán számos szöveghelyen alkalmazza a virtuális világokban szerzett tapasztalatait, az azoknak keretet adó rendszer és struktúra elemeit és sajátosságait az idegen világ, esetünkben a Gardella-völgy környezetének és saját élményeinek leírása során. Amellett, hogy ezzel annak idegenségét, más-világ státuszát is hangsúlyozza, jelzi azt is, hogy a maga legújabb kori, urbánus közege felől nézve a természetközeli alternatív középkor a virtuális világokkal áll egy szinten, és csak az azok adta tapasztalatok „szemüvegén” át fogadható be/dolgozható fel. „Még soha nem fogtam fegyvert állatra, emberre meg pláne, de előveszem a gamer emlékeimet, és próbálok az egészet úgy felfogni, mintha FPS-t nyomnék sniper módban. [...] A szűrástól felvinnyog, majd dühösen lehemperegdek a hóba, de csak hámsébet kapott, minimális DMG, így tovább üldöz minket” (Huszti 2019, 232–233). A fiú önmegszólító, önmagát ösztönző beékelései, valamint a középkori környezet és a tinédzserszlengetté utóbbá átalakuló humorforrás is, hiszen általuk végig egy közegidegen kód tesz kísérletet a világ verbalizálására. „Belovaglunk a gányolt fakapun, és a feltört utcakövek között léptetünk a romos város utcácskáin. Végül Rokhar behúzza a kéziféket a pacin, lekászálódunk[.] – Aztán: – [G]yerünk, Tótisz, most légy ninja! – Majd később: – A fákra épített lombházból egy öreg főszer lép ki, na, tuti ő lesz a

jedimester” (Husztai 2019, 145, 183, 187). A fiú ráeszmélve, hogy saját kulturális élményeinek nem sok hasznát veszi a másik világban, azokat ugyancsak nyelvjáték tárgyává teszi. „Ha minden úgy menne az életben, akkor már szabad lennék, de a hülye Hollywood csak vetíteni képes” (Husztai 2019, 181) – fogalmaz, a „vetítés” kétértelműségére játszva rá, ami itt Hollywoodhoz az evidens filmes szakmát éppúgy hozzárendeli, mint szleng értelemben a hazugságot, az egyes alkotások túlkapásait is. Egy későbbi szakaszon a kliséket teszi humor tárgyává, ám önreflexív módon, hiszen ahogy felfedezni véli azok egyikét a maga történetében, ironikus narrációjával rögtön ki is billenti azt. „– Fuss tovább Milán, ne törődj velem, neked élned kell – súgja a sötétben. / – Na, hagyjuk ezt a filmes hősködést!” (Husztai 2019, 317). Miló beszédmódja mindezen túl a tekintetben is az Admiráé ellenpontjának számít, hogy amíg ez utóbbi minden olvasó számára idegenségérzetet kelt, lesz befogadó – a kortárs tinédzser –, akinek a Miláné (relatív) testközeli, míg másoknak – például a felnőtt olvasók jelentős részének – ugyanolyan idegen, amilyen a lányé, sőt helyenként akár túl is szárnyalhatja azt. Utóbbit s a milói nyelv túlkapásait igazolja Karafiáth Orsolya is (Karafiáth 2020), ne feledjük azonban, hogy amíg Admira megszólalásmódja azért nem képezheti kritika tárgyát, mert a kötet hasábjain nem a mi világunk középkora kel új életre, hanem egy merőben más univerzum, Miló nyelve kapcsán is elmondhatnánk ugyanezt. Hiszen utóbbi éppúgy végig koherens marad, ellátja vállalt funkcióit, egy irodalmi nyelvnek pedig mindenekelőtt ez a feladata, nem pedig a szociológiai pontos mintakövetés.

Befejezés

Husztai Gergely *Mesteralvók hajnala* című regénye – mellyel a szerző a 2019-es év kötetei közül 2020-ban elnyerte az Év Ifjúsági Könyv írója díjat (Hubby 2020) – rendkívül sokrétű témakezelésével hűsbavágó kérdéseket érint, melyek éppúgy vonatkoznak az identitásra, amiként a történelmi igazságra is. Válaszokat azonban nem ad – legfeljebb karakterei tapasztalatait kínálja fel. Ennél azonban nem is fejezhetné ki jobban, hogy milyen komolyan veszi olvasóját. Hisz önálló válaszkeresésre és -adásra ösztönöz.

Regényének háromosztatú poétikája révén a világ megtapasztalásának s e tapasztalatok verbalizálásának három párhuzamos módját tünteti fel. Ezzel pedig nemcsak azt hangsúlyozza, hogy minden fantasztikus univerzum a nyelvben és a nyelv által keletkezik, de azt is, hogy ugyanannak az univerzumnak eltérő horizontok felől történő leképezése mintha magát a világot is megsokszorozná. Tehát ahány karakter, annyi valóság. „Odaát” és „ideát” egyaránt.

Irodalom

- Hegedűs Orsolya. 2012. *A mágia szövedéke: Bevezetés a magyar fantasy olvasásába I.* Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Hubby. 2020. Év Gyerekkönyve Díjak – 2020, *Hubby*. <http://hubbyinfo.blogspot.com/2020/06/ev-gyerekkonyve-dijak-2020.html> (2021. máj. 10.)
- Husztai Gergely. 2019. *Mesteralvók hajnala*. Budapest: Ciceró.
- Husztai Gergely. 2020. *Mesteralvók viadala*. Budapest: Ciceró.
- Hutvágner Éva. 2020. Hídon át a középkorba. Husztai Gergely: *Mesteralvók Hajnala*. Ciceró Könyvstúdió. *Prae*. <https://www.prae.hu/article/11868-hidon-at-a-kozeppkorba/> (2021. máj. 10.)
- Karafiáth Orsolya. 2020. Husztai Gergely: *Mesteralvók hajnala*. *Magyar Narancs*. <https://magyarnarancs.hu/sorkoz/husztai-gergely-mesteralvok-hajnala-131722> (2021. máj. 10.)
- Keserű József. 2015. Adalékok a fantasztikus világok építésének kérdéséhez. In *A párbeszéd eleganciája: Köszöntő kötet Erdélyi Margit tiszteletére*, szerk. H. Nagy Péter – Keserű József. 129–135. Komárom: Selye János Egyetem, Tanárképző Kar.
- Lovász Andrea. 2017. Amiről nem lehet beszélni, arról is beszélni kell: Avagy képmutató-e a kortárs ifjúsági irodalom. In *Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. Hansági Ágnes – Hermann Zoltán – Mészáros Márton – Szekeres Nikoletta. 251–262. Budapest: FISZ.
- Mendlesohn, Farah. 2008. *Rhetorycs of Fantasy*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Mészáros Márton. 2017. Young adultként olvasni. *A Holtverseny példája*. In *Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. Hansági Ágnes – Hermann Zoltán – Mészáros Márton – Szekeres Nikoletta. 289–305. Budapest: FISZ.
- Nagy Boldizsár. 2012. Miért rettegünk a tinédzserektől? Kamaszfóbia a magyar kamasz-irodalomban. *Magyar Narancs*. <https://magyarnarancs.hu/konyv/miert-rettegunk-a-tinedzserektol-80253> (2021. máj. 10.)
- Poós Zoltán. 2020. „Viszonylag sokat bibelődtem a gombbal, mielőtt kabátvarrásba kezdtem”: Husztai Gergellyel, az Év Ifjúsági Könyv Írójával beszélgettünk. *IGYIC*. <https://igyic.hu/mediatar/interjuk/viszonylag-sokat-bibelodtem-a-gombbal-mielott-kabatvarrasba-kezdtam.html> (2021. máj. 10.)
- Próza Nostra. 2020. Emelem fityulám (Husztai Gergely: *Mesteralvók hajnala*). *Próza Nostra*. <http://www.prozanoistra.com/iras/emelem-fityulam-husztai-gergely-mesteralvok-hajnala> (2021. máj. 10.)
- Steinmacher Kornélia Nóra. 2019. Akiket szentnek mondanak. *Dunszt*. <https://dunszt.sk/2019/10/02/akiket-szentnek-mondanak/> (2021. máj. 10.)
- Stemler Miklós. 2003. A világteremtés poétikája. *Prae* 5 (1): 5–13.

- Szekeres Nikoletta. 2017. Hiányra adott válasz újszerű írásmódokkal: Dóka Péter *A két hajú lány* és Tasnádi István *A kőmajmok háza* című kamaszregénye a kortárs irodalmi regiszterek tükrében. In *Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. Hansági Ágnes – Hermann Zoltán – Mészáros Márton – Szekeres Nikoletta. 263–287. Budapest: FISZ.
- Uzseka Norbert. 2019. Huszti Gergely: Mesteralvók hajnala. *Ekultura*. <http://ekultura.hu/2019/07/31/huszi-gergely-mesteralvok-hajnala> (2021. máj. 10.)
- Vass Edit. 2019. Mágia kis dózisosokban. Interjú Huszti Gergely íróval. *Kulter*. <https://www.kulter.hu/2019/06/magia-kis-dozisosokban/> (2021. máj. 10.)

AT THE INTERSECTION OF ARCHAIC, VULGAR AND POP CULTURAL LITERARY LANGUAGE

Gergely Huszti: Mesteralvók hajnala (Master-sleepers' Dawn)

The study sets out to analyse the novel *Mesteralvók hajnala* (Master-sleepers' Dawn) by Gergely Huszti. It is divided into three parts, of which the first one approaches the novel from the key questions of contemporary young adult literature with its naturalistic, tabu-free way of expression in the foreground. The second part focuses on the worldbuilding of this fiction, as well as discusses tendencies of social policy in the narrative which can be paralleled with our own reality. Finally, the analysis tackles the poetic solutions in the novel, in particular with regard to the linguistic characteristics of the character horizons, the confession likeness and autoreferentiality, however, it also pays attention to points of connection to other contemporary works. *Keywords*: young adult literature, worldbuilding, world design, taboo, sacrilege, autoreferentiality

TAČKA U KOJOJ SE SUSREĆU ARHAIZAM, VULGARNOST I POP KULTURA U KNJIŽEVNOM IZRAŽAVANJU GERGELJA HUSTIJA (*ZORA SPAVALICA*)

U radu se analizira roman Gergelja Hustija (*Huszti Gergely*) pod naslovom *Mesteralvók hajnala/Zora spavalica*. Studija se sastoji iz tri dela. U prvom delu se romanu pristupa iz aspekta ključnih pitanja vezanih za savremenu literaturu posvećenu mladima (*young adults*), postavljajući u prvi plan naturalistički prikaz bez tabua. U fokusu drugog dela se nalazi svet samog romana, kao i analiza narativa onih društveno-političkih tendencija koje se mogu dovesti u vezu sa našom stvarnošću. Tema rada su i poetska rešenja u romanu, sa posebnim osvrtom na jezičke karakteristike samih likova, zatim na ispovednički karakter dela i na načine prikaza autoreferencijalnosti, svo vreme imajući u vidu tačke dodira sa delima drugih savremenih pisaca. *Ključne reči*: young adults književnost, svet romana, tabu, sakralnost, autoreferencijalnost